

ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОСВІТИ ДЛЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Наразі освітній процес переживає суцільний стрес, як і усі інші сфери соціального життя людства, тому особливого значення набуває освіта майбутніх спеціалістів «допомагаючих» професій. Адже такі фахівці окрім того, що повинні займатися власним розвитком і вдосконаленням, мають місію вирішувати проблеми інших людей. Себто, існує подвійне навантаження освітніх задач: по-перше – навчити майбутнього соціального працівника самокорекції, а по-друге – надати йому фахові знання і навички для допомоги населенню у кризових ситуаціях.

Вочевидь перше завдання потребує окремої уваги та змістовного контенту. Для нього замало вузько прикладних освітніх підходів, тому що професія соціального працівника має глибинне антропоцентричне наповнення й апелює до усієї структури особистості: душевного, духовного, фізичного вимірів. Соціальний працівник має зберігати певну душевність, співчуття та емпатію до суб'єктів допомоги, але при тому тримати раціональний локус контролю для оцінки власного емоційного стану, спрямовувати комунікацію у конструктивне русло. Соціальному працівникові необхідна розвинена духовність та високі ціннісні пріоритети задля того, щоб свідомо допомагати людям і бути готовим ризикувати власним здоров'ям і навіть життям, коли, йдеться, наприклад, про роботу із жертвами соціально-природних катастроф безпосередньо у місцях катаклізмів. Необхідна також неабияка фізична витривалість у разі подолання великих відстань задля виконання завдань та під час великих енергозатрат у комунікативних процесах із важкими, соціально неблагополучними людьми та групами. Тож освітній процес вочевидь потребує філософсько-психологічного підґрунтя, аби студенти мали певні світоглядні орієнтири, навчилися керувати власними емоціями та вибудовувати ефективну комунікацію.

Смисложиттєві орієнтири. Проблема сенсу життя є споконвічно відкритим питанням, і кожна людина вирішує його по-своєму. Проте учнівській молоді й особливо студентам соціальних професій необхідно представити широку панораму смисложиттєвих пошуків, ідей, гіпотез, об'єктивних законів буття, вироблених мислителями людства. Від інсайту Сократа при спогляданні заклику «Пізнай себе» на храмі оракула у Дельфах, від великих світоглядних питань Канта, діалектики Гегеля, концепцій щастя та сродної праці Г.С. Сковороди – до сучасних ідей постмодернізму, трансгуманізму, або навіть теорії квантового стрибка у планетарній еволюції. Осягнення філософського надбання доповнюється вивченням надбань практичної психології, екзистенціального психоаналізу, провідних психологічних шкіл і течій, які надають дієвий інструментарій гармонізації людської особистості, допомагають раціоналізувати підсвідомі кризи та комплекси, виводячи людину на новий етап самопізнання й пізнання світу, до побудови власної позитивної життєвої філософії.

Емоційний інтелект. Широко відомо, що у професіях формату «людина-людина» фахівці часто потерпають від емоційного вигорання. Щире, відкрите, емоційне реагування на кожні негаразди, нещастя і надзвичайні ситуації може швидко виснажити нервову систему, призвести або до емоційного випалювання (відчуження і браку душевності), або до психосоматичних проблем у самого соціального працівника. Перевага EQ (emotional intelligence) над традиційним маркером IQ стає найактуальнішим, запитуваним ресурсом саме у часи соціальних трансформацій та випробувань. Тож засоби регулювання EQ повинні ставати важливою складовою освітніх програм для соціальних працівників. Сприйняття емоцій, їхнє розуміння, використання та керування – провідні вектори виховання емоційного інтелекту. Можливо, прийшов час загалом розробити окрему програму щодо моделей IQ з урахуванням ретроспекції проблеми, її теорії та практики, підходів Дарвіна, Фрейда, перших дослідів щодо соціального інтелекту професора Едварда Торндайка на початку XX ст., біхевіористських теорій емоцій, введення дефініції EQ Майклом Белдоком у 60-х рр. XX ст., нині популярних моделей ESI Рувена Бар-Она тощо.

Вироблення емоційного інтелекту потребує вочевидь і певної філософії балансу, того, що Аристотель називав метропатією, почуттям міри, а також – процес вимагає знайомства з духовними практиками і залучення студентів до тренінгових форм навчання.

Емпатична комунікація. Феномен комунікації здавна вписано у філософський дискурс. Достатньо згадати, зокрема, видатну філософію діалогу (М. Бахтін, М. Бубер), німецьку комунікативну філософію (Ю. Габермас, К. Апель), ідеї мовних ігор та цілу матрицю знань з академічної і практичної риторики. У взаємодії із соціально складними верствами населення діалог постає провідним засобом спілкування, засобом виявлення детермінант деструктивних процесів, їхніх фізичних, психологічних, об'єктивних і суб'єктивних чинників, урахування юридичного аспекту подій. Одна з провідних задач у цьому контексті – необхідність навчити студента, майбутнього соціального працівника, активному слуханню – ОПВ (оптимальний порядок вислуховування). Адже зазвичай постраждалій людині треба, перш за усе, висловитися, навіть екзистенційно сповідатися, аби потім прийти до оптимальних рішень. Ще одним необхідним ресурсом для творення атмосфери емпатії є сенситивність – вміння відчувати іншу людину, «читати» її стан для спрямовування корекційних заходів. Зрештою, навчання емпатичній комунікації можливе у симбіозі практичної філософії, практичної психології, практичної риторики.

Таким чином, ми визначили необхідність філософсько-психологічних програм у навчанні соціальних працівників та виявили принаймні три актуальні дидактичні напрямки: показ смисложиттєвих орієнтирів, виховання навичок для регуляції емоційного інтелекту та творення ефективної комунікації у взаємодії з суб'єктами соціальної допомоги.

Подальші розмисли у цьому напрямку можна спрямувати на розробку ділових ігор та тренінгових моделей комунікативних дискурсів соціальної роботи.